

УДК 336.7

**Основні напрямки оптимізації економічних взаємовідносин  
партнерів по агролізингу**

**Галецька Т.І., ст. викл., к.е.н.,**

**Національний університет «Острозька академія»**

**Топішко О.І., здобувач**

**Львівський національний університет ім. І. Франка**

**Анотація.** Розглянуто проблеми, що виникають у сільськогосподарських підприємств при укладанні та реалізації лізингових угод. Окреслено напрями вдосконалення економічних взаємовідносин партнерів по агролізингу і визначено роль держави у цьому процесі.

**Ключові слова:** агролізинг, економічні взаємовідносини, лізингове фінансування, диспаритет, монополізм.

**Актуальність проблеми.** У процесі розгортання та поглиблення ринкових реформ у 90-х роках у сільськогосподарському виробництві України поряд із позитивними явищами і тенденціями мали місце суттєві труднощі. Значне порушення еквівалентності в обміні, диспаритет цін унеможлилювали здійснення не тільки розширеного, а й простого відтворення. Продуктивні сили, матеріально-технічна база занепадали. Ступінь зносу активної частини основних виробничих фондів сільського господарства сягає вже 70-90%. Вкрай необхідним є застосування нової техніки і технологій в сільськогосподарському виробництві. Однак у переважної більшості аграріїв власних коштів вистачає лише на фінансування поточних витрат, а доступ до банківських кредитів значно обмежений. У даних складних економічних умовах доцільно використовувати лізинг – інвестиційний механізм, який дістав широке використання у світі.

**Аналіз останніх наукових досліджень.** Особливості використання лізингових відносин у сфері АПК розглянуто в працях В. Андрійчука, В. Артиша, А. Беляєва, Н. Внукова, В. Іванишина, О. Гудими, В. Кравченко, В. Лімарьова, П. Макаренка, О. Олійника, В. Плаксієнко, В. Різника, О. Симакова,

В. Талалаєва, Н. Танклевської та інших авторів. Разом із тим механізм реалізації лізингових угод за участю сільськогосподарських підприємств потребує подальшого вивчення.

**Метою статті** є аналіз взаємовідносин партнерів по агролізингу і пошук шляхів їх вдосконалення.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Господарюючий суб'єкт, у т.ч. у сфері лізингу, організує діяльність для отримання доходів. Гармонійний розвиток лізингового бізнесу передбачає побудову економічних взаємовідносин партнерів по агролізингу на паритетних взаємовигідних умовах. Проте учасники лізингових відносин перебувають далеко не у рівних умовах. Монопольне становище лізингових компаній і підприємств-виробників техніки надає їм можливість диктувати свої умови сільськогосподарським підприємствам-лізингоодержувачам.

Сільськогосподарські машинобудівники через лізинг отримали гарантований збут своєї продукції. Разом з тим відсутність вимог щодо якості техніки, відповідності її вимогам НТП призвело до втрати ними стимулів до її вдосконалення. Вітчизняна техніка в багатьох випадках є малопродуктивною та ненадійною в експлуатації, що призводить до значних фінансових втрат лізингоодержувачів через простої взятої у лізинг сільськогосподарської техніки. Техніку, що вийшла з ладу, доводиться ремонтувати користувачам лізингового майна самотужки, хоча вони не забезпечені ні висококваліфікованими спеціалістами, ні запасами комплектуючих і запчастин. В результаті термін проведення ремонтних робіт значно подовжується. Тому необхідно і важливо підвищувати рівень відповідальності сільгоспмашиновиробників за якість виготовленої продукції та її гарантійне обслуговування.

Нагальним питанням також є створення мережі сервісних центрів при заводах-виробниках, потужних лізингових компаніях та агроформуваннях, їх технічне оснащення і забезпечення кваліфікованим персоналом. Підтримання високопродуктивної техніки у належному стані надасть можливість розвинути

лізинг вживаної техніки. Вона дозволяє підтримувати технічний потенціал сільськогосподарських виробників в умовах дефіциту техніки та обладнання, їх значного фізичного і морального зносу. Досвід зарубіжних країн свідчить про існування значного попиту на дешеву вживану сільськогосподарську техніку, термін експлуатації якої не перевищує 5 років. В Україні їй надають перевагу середньо- та низькорентабельні сільгосппідприємства.

Більшість лізингових компаній не зацікавлена у співпраці з сільськогосподарськими підприємствами через високі ризики. Одним із способів захисту інтересів учасників лізингової угоди від тих чи інших ризиків та створення умов для їх стабільної діяльності є страхування.

Найпоширенішим видом страхування є майнове. Сторони лізингової угоди самостійно визначають порядок страхування предмету лізингу. Проте, якщо страхування лізингового майна покладається згідно із домовленістю на лізингоодержувача, виникає низка спірних питань, які варто заздалегідь прописати в умовах договору. Зокрема, в які терміни лізингоодержувач повинен здійснити страхування основного засобу і подати підтверджуючі документи лізинговій компанії, якою є його відповідальність за ухилення від страхування тощо.

Актуальним є страхування фінансових ризиків. Використовуючи його лізингова компанія убезпечує себе від настання негативних наслідків через можливі неплатежі лізингоодержувача або його банкрутство. Даним видом страхування можуть займатися лише потужні страхові компанії, адже для цього необхідно розпоряджатися достатньо великим власним капіталом, проводити операції з перестрахування. У зв'язку із фінансово-економічною кризою страхові компанії не бажають й не мають змоги страхувати фінансові ризики з операцій по агролізингу.

Відсутність належного захисту від ризиків унеможливорює реалізацію інвестиційних лізингових проектів у сільському господарстві. Необхідним є вдосконалення конкурсного відбору страхових компаній, які залучаються до здійснення операцій з фінансового лізингу НАК «Украгролізинг».

З метою зменшення ризикованості лізингових операцій лізингові компанії використовують низку способів забезпечення своїх зобов'язань. Найчастіше – це високі авансові платежі (до 30% вартості обладнання). Лізингодавці, які займаються агролізингом, встановлюють завищені відсоткові ставки, використовують методики нарахування лізингових платежів, що враховують суто їхні інтереси. Така ситуація не відповідає одному з основних принципів лізингу – першочерговому отриманню лізингового майна в користування лізингоотримувачем із наступною сплатою лізингових платежів.

За всіма ознаками спостерігається недобросовісна поведінка лізингових компаній і виробників машин та обладнання щодо сільськогосподарських підприємств-лізингодержувачів. Удосконалення економічних відносин партнерів по агролізингу повинне передбачати усунення монополізму лізингових компаній і підприємств-виробників сільськогосподарської техніки. Активну роль у цьому процесі повинна відігравати держава.

Однією з першочергових проблем виступає подолання диспаритету цін на сільськогосподарську продукцію і продукцію промислових підприємств, що споживається у сільському господарстві. Внаслідок неефективного реформування сільського господарства було підірвано економічні засади виробництва не тільки в сільському господарстві, але й в АПК в цілому. Завданням держави є забезпечення еквівалентності міжгалузевого обміну, а також створення рівних економічних умов усім суб'єктам господарювання незалежно від форм власності. Держава володіє всіма інструментами (зокрема засобами антимонопольного регулювання) для контролю за ціновою політикою.

Зменшення монополізму НАК «Укragролізинг» у сфері агролізингу сприяло б залучення комерційних лізингових компаній. З метою забезпечення ефективного використання бюджетних коштів та їх своєчасного повернення відбір даних лізингодавців повинен відбуватися на конкурсних засадах. Необхідно враховувати:

- фінансове становище лізингової компанії (величину статутного фонду, кредиторської і дебіторської заборгованості, чистого прибутку), її ділову репутацію;

- досвід роботи у сфері агролізингу;

- обґрунтування ціни об'єкту лізингу, розміру лізингової комісії, методики нарахування лізингових платежів;

- наявність гарантійного обслуговування тощо.

Із загостренням фінансово-економічної кризи в Україні платоспроможність сільськогосподарських підприємств, яка і так була досить низькою, може різко погіршитися. Стає вкрай необхідним моніторинг фінансового стану лізингодержувачів. Наявність оперативної інформації надасть змогу керівництву НАК «Укragролізинг» вживати адекватних заходів. При розробці рішень щодо подальшої долі лізингодержувача необхідно приймати до уваги історію розрахунків лізингодержувача, його репутацію і соціально-економічну значущість для сільської території.

Спекулятивні дії банківських установ під час розгортання фінансово-економічної кризи в Україні у 2008-2009 рр. ґрунтовно і надовго підірвали довіру населення та господарюючих суб'єктів до вітчизняної банківської системи та держави в цілому. Варто взяти на озброєння досвід антикризового управління провідних країн світу. У першу чергу це стосується банківського сектора, зокрема націоналізації банків у США. Доцільною є націоналізація деяких вітчизняних банків і перетворення їх у потужні державні, спрямовані на кредитування реального сектора національної економіки і сільського господарства зокрема.

Низькою залишається купівельна спроможність сільськогосподарських підприємств, які не в змозі самотужки придбати дорогу техніку. У даному випадку доцільним було б запровадження комплексної державної програми щодо здешевлення продукції сільськогосподарських машинобудівників за рахунок використання вітчизняної сировини і матеріалів (енергії, металу, запчастин тощо). Це дозволить не лише знизити вартість вітчизняної

сільськогосподарської техніки, але й забезпечити роботою підприємства низки галузей національної економіки.

Іншим виходом із даної ситуації може бути застосування різноманітних моделей кооперації та інтеграції. Розвиток дрібних фермерських господарств і сільськогосподарських підприємств стримує у великій мірі недостатній рівень технічного забезпечення. Доцільною є їх кооперація з метою спільного придбання та використання техніки, що дозволить окупити значні обсяги витрат на її купівлю та експлуатацію. У цьому є напрям діло б створення машино-тракторних станцій за участю як сільськогосподарських підприємств, так і лізингових компаній, зокрема НАК «Украгролізинг».

Кроком уперед в покращенні організації виробництва стала б розробка та впровадження інтегрованих аграрно-промислових підприємств. Вони можуть створюватися у формі консорціумів, корпорацій, спільних підприємств та поєднувати виробництво, переробку і реалізацію виготовленої продукції.

Розвитку агролізингу в Україні сприяло б покращення інформаційного забезпечення лізингової діяльності. Окрім удосконалення статистичної звітності доцільно сформувані єдиний банк даних з інформацією щодо лізингових операцій.

**Висновки.** Підвищення ефективності використання лізингу потребує суттєвого вдосконалення як основних елементів у його механізмі (фінансування, планування, статистичної звітності, обліку, взаємовідносин із партнерами та ін.), так й збалансування цих елементів між собою, приведення їх у взаємовідповідність на основі єдиних теоретичних і методичних підходів. Лізинг є ефективним фінансовим інструментом оновлення матеріально-технічної бази сільгоспвиробників. Удосконалення економічних взаємовідносин партнерів по агролізингу на основі запропонованих теоретичних і методичних підходів сприяло б розширенню використання лізингу в інвестиційній діяльності сільськогосподарських підприємств.